Panel 2. Amenințări și riscuri la securitatea statelor candidate la integrare în UE. Experiența Ucrainei și Republicii Moldova.

PRIORITĂȚILE DE SECURITATE NAȚIONALĂ PRIN PRISMA OBIECTIVELOR DE SECURITATE UMANĂ ÎN CONTEXTUL PERSPECTIVEI DE EXTINDERE A UE[32]

Serghei SPRINCEAN[33]

ORCID ID: 0000-0002-7411-9958

Rezumat: *Prioritățile de securitate ale Republicii Moldova se modifică substanțial ca rezultat al ultimelor evoluții pe scena teatrului de război dintre Federația Rusă și Ucraina. La fel, un impact important asupra priorităților și imperativelor de securitate ale Republicii Moldova o are procesul de aderare la UE, prin declanșarea procedurii de negocieri bilaterale. Focusarea asupra statelor din Europa de Est, inclusiv Republica Moldova și Ucraina, pentru fortificarea flancului estic al UE este justificată de necesitatea de a rezolva mai întâi cele mai mari discrepanțe și cele mai grave abateri de la asigurarea securității umane, ce au apărut mai ales ca urmare a continuării războiului lansat de Rusia împotriva Ucrainei în februarie 2022. Această preocupare pentru consolidarea siguranței personale și a securității umane va deveni actuală pentru întreaga UE dar mai ales pentru statele din Europa de Est în contextul efortului a întregii comunităţi a statelor occidentale pentru a restabili toate sferele vieţii sociale în Ucraina şi în ţările ei vecine în perioada postbelică. Uniunea Europeană astfel extinsă și reînnoită se va putea concentra pe creșterea nivelului standardelor securitare și pe atingerea unor astfel de obiective precum îmbunătățirea asigurării simbiozei securității, sustenabilității mediului de securitate prin facilitarea obținerii beneficiilor sociale, politice și economice de către statele-memebre noi.*

Cuvinte cheie: securitate umană, priorități de securitate, Republica Moldova, simbioza securitară, extinderea UE.

[32] Articolul este elaborat în cadrul subprogramului de cercetare: 01.05.01 *Securitatea națională a Republicii Moldova în contextul aderării la Uniunea Europeană: abordări juridice, politologice și sociologice*

[33] doctor habilitat în științe politice, conferențiar universitar, Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice al USM, e-mail: sprinceans@yahoo.com

NATIONAL SECURITY PRIORITIES THROUGH THE LENS OF HUMAN SECURITY OBJECTIVES IN THE CONTEXT OF THE EU ENLARGEMENT PERSPECTIVE

Abstract: *The security priorities of the Republic of Moldova are changing substantially as a result of the latest developments in the theater of war between the Russian Federation and Ukraine. Likewise, the accession process to the EU, by triggering the bilateral negotiation procedure, has an important impact on the security priorities and imperatives of the Republic of Moldova. Focusing on the states of Eastern Europe, including the Republic of Moldova and Ukraine, for the strengthening of the EU's eastern flank is justified by the need to first resolve the biggest discrepancies and the most serious deviations from ensuring human security, which appeared especially as following the continuation of the war launched by Russia against Ukraine in February 2022. This concern for strengthening personal safety and human security will become relevant for the entire EU but especially for the Eastern European states in the context of the effort of the entire community of Western states to restore all spheres of social life in Ukraine and its neighboring countries in the post-war period. The European Union thus expanded and renewed will be able to focus on increasing the level of security standards and achieving such objectives as improving the security symbiosis, the sustainability of the security environment by facilitating the obtaining of social, political and economic benefits by the new member states.*

Keywords: *human security, security priorities, Republic of Moldova, security symbiosis, EU enlargement,*

Introducere

Procesul de reorganizare și reînnoire a societății contemporane trebuie să înceapă cu preocuparea pentru om și pentru interesele și nevoile sale primare, cum ar fi nevoia de siguranță și securitate. Preocuparea centrală în procesul de construire a securității naționale ca politică de stat trebuie să conveargă către consolidarea securității umane în contextul aprofundării discrepanțelor sociale și geopolitice cu noile sale aspecte la nivel regional, în contextul abordării extinderii UE, pentru a construi un societate bazată

pe cunoaștere în acest domeniu, o comunitate renovată moral, reconstruită pe baza principiilor noosferice și securutare, începând cu statele din Europa de Est vizate de perspectivele extinderii UE, precum Ucraina și Republica Moldova, precum și o serie de state din Balcanii de Vest [1, p. 30].

Discrepanțele socio-politice, economice, culturale, religioase, etice, mentale sau tehnologic-comunicative, cu impact major asupra nivelului de trai, asupra calității vieții în comunitățile umane care populează planeta Pământ, contribuie la întărirea potențialului umanității să facă față celor mai violente și distructive efecte și rezultate ale crizei globale multidimensionale, prin diversitatea șanselor și identităților pe care le generează [2, p. 84]. Criza globală multilaterală este indusă întâi de toate de dezorientarea și relativizarea normativă, axiologică și morală, precum și de pierderea și devalorizarea celor mai fundamentale valori ale societății precum știința, cunoașterea, sensul dezvoltării și progresului [3, p. 78].

Procesele, fenomenele și evenimentele sociale, economice, politice, militare, culturale sau de mediu sunt interdependente, inter-influențându-se reciproc, aprofundează criza globală contemporană la nivel local și regional și se caracterizează prin complexitate și multi-dimensionare, determinând apariția unor noi tipuri de riscuri și amenințări la adresa securității naționale, regionale sau globale [4, p. 181]. Necesitatea imperativă a contractării amenințărilor globale contemporane la nivelul protecției persoanei umane poate fi realizată prin reconceptualizarea la scară locală, regională și globală, pe căi metodologice, structurale și teoretico-aplicative, a perspectivelor de consolidare a securității umane, mai cu seamă în sud-estul Europei, cu care se confruntă noile state-candidate la aderare la UE [5, p. 162]. Problemele extinderii UE in condițiile actuale și de securitate converg către apărarea echității sociale, drepturilor omului și pledează pentru eliminarea riscurilor umane în contextul schimbărilor globale și regionale cu care se confruntă noile state-candidate [6, p. 165].

Metodologiei de cercetare și investigație este o cerință teoretică fundamentală, deoarece doar o abordare holistică și generalizată poate oferi cadrul conceptual suficient și rezonabil pentru a înțelege și analiza totalitatea și profunzimea problemelor în cauză [7, p. 29].

Conținut

Preocuparea pentru întărirea siguranței personale și a securității umane

va deveni actual pentru întreaga UE dar mai ales în Europa de Est în contextul efortului întregii comunități de state occidentale de a restabili toate sferele vieții sociale în Ucraina și în țările ei vecine în perioada postbelică. Societatea reînnoită să se întemeieze pe obiective precum îmbunătățirea durabilității mediului și, în același timp, obținerea de beneficii economice [8, p. 53]. Stringenta nevoie de a se concentra asupra statelor Europei de Est pentru crearea unui mediu sustenabil și a unei societăți bazate pe cunoaștere, este justificată de stringenta nevoie de a rezolva mai întâi cele mai mari discrepanțe și cele mai grave abateri de la asigurarea securității umane, apărute mai ales ca urmare a continuării războiului declanșat de Rusia împotriva Ucrainei în februarie 2022.

Prin urmare, securitatea personală, politică, comunitară, economică, de mediu, de sănătate, securitatea alimentară reprezintă elementele sistemului de securitate umană, conform metodologiei ONU, care sunt în strânsă interdependență între ele. Pe de altă parte, libertatea de frică și nevoie, precum și respectul pentru demnitatea umană, reprezintă componentele simbiozei securitare, compusă din imperativele securității umane și cele impuse de cadrul instituțional al UE, fiind legate între ele printr-o conexiune sistemică [9, p. 10]. Analizând la un nivel generalizat problematica securității umane ca și concepție a supraviețuirii sustenabile și asigurării persoanei a unui minim de siguranță și respect, simbioza securitară, ca o perspectivă integrală a bunăstării multilaterale a individului uman, a stării sale optime de supraviețuire și trai, reprezintă o componentă nouă care e conectată sistemic cu reciproc cu concepția securității umane, contribuind la formarea de noi construcții conceptuale, cum ar fi politica securitară, cultura securității, sau siguranța persoanei în contextul post-industrialismului, de exemplu, în care riscurile și amenințările sunt amplificate de scara globală de manifestare a acestora [10, p. 184].

În contextul apariției pe agenda geopolitică a demersului de extindere a UE, revenit în prim-planul intereselor UE în condițiile războiului din Ucraina început deliberat de regimul Putin, o edificare durabilă, un management social bazat pe cunoaștere, relați sociale renovate moral, reconstruite pe baza principiilor și valorilor deliberative și democratice, noosferice și securitare, inclusiv în statele est-europene, vizate de perspectiva de extindere a UE, precum Ucraina și Republica Moldova, precum și unele state din Balcanii de Vest, devine o prioritate, un obiectiv de importanță crucială

pentru civilizația europeană și pentru viitorul acesteia [11 , p. 239].

Necesitatea de asigurare a securității umane este o preocupare primordială pentru societatea contemporană amenințată de noi pericole și riscuri de securitate, dintre care majoritatea sunt determinate de progresul necontrolat al tehnologiilor, inclusiv ale celor militare, ale tehnologiilor sociale de manipulare cu conștiința umană individuală și socială. În acest context, siguranța persoanei devine elementul central al preocupării umane pentru asigurarea securității în societate [12, p. 204]. Într-un context mai larg, bunăstarea persoanei devine un obiectiv primordial în contextul realizării siguranței personale ca scop al eforturilor de asigurare a securității umane.

Structurarea și materializarea tendințelor democratice în Ucraina și în Republica Moldova, ca state candidate la aderarea la UE, are ca scop modernizarea sistemului social, inclusiv a celui electoral, prin creșterea gradului de participare a cetățenilor la exercițiile electorale democratice și în procesul de adoptare a deciziilor sociale și politice [13, p. 42]. Relația Republicii Moldova cu Uniunea Europeană a fost una de o importanță crucială în ceea ce privește potențialul de dezvoltare în toate sferele vieții sociale. Atunci când se analizează relațiile complexe ale Republicii Moldova cu Uniunea Europeană, devine extrem de importantă adoptarea și aplicarea abordării holistice, care exprimă aceste relații în detaliu și în ansamblu [14, p. 43]. Respectul pentru drepturile omului, libertățile și siguranța persoanei umane și a cetățeanului se regăsește în corelație cu promovarea suveranității și securității naționale a Republicii Moldova.

Procesele electorale, la fel, trebuie analizate în contextul evenimentelor securitare la nivel local și regional, ca un mecanism important de creștere a participării democratice a cetățenilor la schimbări majore din domeniul social și politic. Întărirea suveranității naționale trebuie analizată ca o pârghie de importanță fundamentală pentru dezvoltarea profundă multilaterală a societății. Republica Moldova, în istoria sa din ultimele trei decenii, a înregistrat ocazii și oportunități deosebit de favorabile pentru o democratizare durabilă și o apropiere de valorile sociale și politice europene [15, p. 180]. Cu toate că oportunitățile au fost exploatate doar parțial și selectiv. În viitor, este de dorit accelerarea consolidării mecanismelor democratice de participare și consolidarea suveranității naționale într-un context european integraționist.

Aderarea la UE a Ucrainei și Republicii Moldova presupune o conver-

gență de standarde și valori comune pentru Uniunea Europeană și aceste noi state candidate. În contextul integrării europene a Republicii Moldova, este absolut dezirabil și binevenit ca acest stat se angajează unilateral să-și alinieze politicile naționale, să aloce o bună parte din bugetul național de stat pentru realizarea acestor obiective și să ducă o politică externă în conformitate cu prevederile obiective conturate, spre construirea unei societăți cu un nivel înalt de civilizație și bunăstare. În acest context, siguranța persoanei, ca obiectiv integraționist, induce un spectru larg de noi valențe și niveluri ale sistemului de securitate umană, în contextul nevoii cetățenilor de a trăi cu demnitate, aceștia fiind pilonii principali ai reconceptualizării perspectivelor de sustenabilizare și asigurare a sistemului securității umane, mai cu seamă în statele din afara blocurilor politice și militare.

Deosebirile procesului aderare a Ucrainei și Republicii Moldova la Uniunea Europeană, în comparație cu celelate valuri de aderare, sunt în strictă corelație cu elementul securitar, din cauza agravării situației securitare, a riscurilor de securutate, și sunt cercetate prin recurgerea la o serie de abordări, metode și tehnici de investigare științifică, fiind selectate ținând cont de câteva principii generale ale cercetării științifice. În contextul procesului de integrare europeană a acestor state din Europa de Est, se presupune o apropiere de standardele și valorile socio-politice comune pentru Uniunea Europeană și aceste state [16, p. 100]. Acest tip de politici în diverse domenii sociale este de așteptat să fie promovat în procesul de guvernare pe parcursul implementării exhaustive a prevederilor convenite în documentele diplomatice.

Aprofundarea discrepanțelor demografice între diverse regiuni ale lumii, când în unele zone, precum Europa de Est, inclusiv Republica Moldova și Ucraina, se constată o depopulare a teritoriilor (din diverse motive, dar mai ales datorită influenței denaturante în regiunea Federației Ruse), o îmbătrânire bruscă a populației. Procesele de asigurare a securității persoanelor umane și asigurarea dezvoltării omenirii, aprofundarea proceselor democratice și soluționarea pozitivă a dilemelor democrației prin depășirea acestora la nivel global, ridicarea nivelului de trai al populației planetei Pământ, promovarea unui mod de viață sănătos și protejarea sănătății, oferind o perspectivă de dezvoltare durabilă pe termen lung, promovând interesele fundamentale ale științelor sociale [17, p. 167].

Ca rezultat al degradării securității, regiunea Europei de Est a deve-

nit predominant subdezvoltată socioeconomic și depopulată din punct de vedere demografic, în condițiile unei creșteri galopante a numărului populației planetei. Acest fenomen demografic pune în pericol eforturile guvernelor și instituțiilor și agențiilor naționale specializate, organizațiilor internaționale de a implementa strategia privind dezvoltarea durabilă la nivel mondial, precum și exercitarea controlului proceselor sociale pentru o prognoză realistă și adecvată a evoluției proceselor sociopolitice, cu scopul de a evita scenariile cele mai pesimiste pe viitor [18, p. 9].

Totuși, există o lipsă evidentă, atât la nivel internațional, dar mai ales în Europa de Est, inclusiv în Republica Moldova și în Ucraina, a unui cadru normativ și legislativ adecvat gravității situației create în ceea ce privește nivelul scăzut actual al securității umane, aspect ce poate fi îmbunătățit prin contribuția metodologică și logistică a concepției siguranței personale pentru contracararea celor mai grave amenințări la adresa securității umane în condițiile societății post-industriale contemporane, care sunt analizate prin prisma relevanței lor pentru asigurarea unui grad minim al securității personale [19, p. 269]. Această lipsă a unui cadru normativ adecvat în domeniul securității umane a condus la stabilirea unor practici sociale și politice dăunătoare stabilității, prosperității, progresului și coeziunii sociale în Europa de Est, inclusiv în Republica Moldova și în Ucraina ca și state candidate la aderarea în UE, precum cele legate de acceptarea tacită în societatea autohtonă a unor forme răspândite și destul de înrădăcinate de corupție, nepotism sau cumătrism, toleranța excesivă a populației față de proasta guvernare și abaterea de la normele morale ale clasei politice și elitei sociale, apatia și dezamăgirea electoratului, în majoritatea cazurilor determină o atitudine pasivă și indiferentă a celor mai largi pături ale populației, dar cu conștientizarea necesității implicării personale, ca societate civilă, în probleme de interes public sau național [20, p. 55].

Concluzii

Perspectiva de asigurare a securității, atât la scară internațională, cât și națională, a necesitat ajustări majore după încheierea „Războiului Rece” în anii 90 ai secolului trecut, astfel încât la etapa contemporană să fie introduse conceptele noi de simbioză securitară și evoluția culturii securitare cu un impact semnificativ pe termen lung, precum și abordarea teoretico-practică ce vizează securitatea umană. Procesul adaptare la imperativele vremii a sistemului de securitate internațional și național este unul continuu și nece-

sită în permanență idei și propuneri noi de îmbunătățire și eficientizare, deoarece în perioada contemporană asigurarea securității umane, siguranței omului, a sustenabilității mediului și ecologiei sociale, devin un complex și preocuparea multidimensională, încorporând astfel de componente precum securitatea personală, de mediu, de sănătate, alimentară, comunitară, politică și economică. În consecință, este necesar să se delimiteze perspectivele de îmbunătățire a cadrului normativ în vederea consolidării securității umane prin extinderea teoriei simbiozei securitare.

Vom conchide că semnificația teoretică a cercetării rezidă în elaborarea și prezentarea unui cadru complex teoretico-metodologic și conceptual bine fundamentat, cu caracter multidisciplinar, transdisciplinar și interdisciplinar, în plan analitico-epistemologic al explorării științifice a problemelor simbiozei securitare, securității umană și siguranței omuui din perspectivă socială, politică și geosecuritară. Cadrul conceptual elaborat reflectă mai adecvat tendințele abordării științifice post-ne-clasice și realitățile globale în condițiile crizei mondiale pentru a se putea realiza o analiză comparativă a diferitelor aspecte ale simbiozei securitare, securității umane și siguranței personal în contextul celor mai semnificative și reprezentative fenomene și procese securitare și sociopolitice.

Prin urmare, pe de o parte, promovarea și înrădăcinarea unor obiceiuri și cutume sociale, de foarte multe ori degradante pentru ființa umană și descurajatoare pentru cetățeanul simplu, în raport cu funcționarul public, cu organele statului și organele de supraveghere a ordinii publice și constituționale, precum cele menționate, au apărut ca urmare a unui nivelul scăzut al culturii sociopolitice și de securitate, atât a majorității populației din Republica Moldova, a clasei politice și a elitelor. Această situație se datorează atât crizei morale și identitare din societatea autohtonă, cât și lipsei unui nivel adecvat de competență a funcționarilor publici și reprezentanților statului în domeniul economiei ecologice, simbiozei securitare, drepturilor omului, dar mai ales în cea a securității umane ca instrument metodologic de reglementare normativă, precum și a înțelegerii și cunoașterii, în măsură acceptabilă, de către aceștia a normelor internaționale referitoare la reglementarea domeniilor date. Pe de altă parte, efortul depus vine să determine principalii factori stimulatori pentru ca politicienii, oamenii de stat și funcționarii publici să cunoască și să se perfecționeze în domeniul aprofundării și aplicării normelor de securitate umană.

Referințe bibliografice:

1. SPRINCEAN, S. *Securitatea umana si bioetica*. Chisinau: Tipogr. Centrală, 2017, 301 p.
2. KALDOR, M. *New and Old Wars: Organized Violence in a Global Era.* Cambridge: Polity Press. 3rd edition. 2012, 224 p.
3. SPRINCEAN S. *Problematica securității umane în contextul evoluției societății contemporane*. În: Securitatea națională a Republicii Moldova în contextul evoluțiilor geopolitice regionale. / Coord. Vitalie Varzari. Cap. 4. Chișinău: Tipografia Centrală. 2016, p. 77-94.
4. THOMAS, N.; TOW, T. W. *The Utility of Human Security: Sovereignty and Humanitarian Intervention.* In: Security Dialogue, nr. 33 (2). 2002, p. 177- 192.
5. SPRINCEAN, S. *Corelații ale problematicii siguranței persoanei și securității umane cu domeniul drepturilor omului.* În: *Studii și cercetări juridice* / Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice; colegiul de redacție: Valeriu Cușnir (coordonator științific) [et al.]. Chișinău: Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice (F.E.-P. "Tipografia Centrală"). Partea a 6-a. Subcap. 7.1. 2023, p. 157-170.
6. BUZAN, B. *Popoarele, statele şi teama. O agendă pentru studii de securitate internaţională de după războiul rece*. Chișinău: Cartier. 2000. 386 p.
7. SPRINCEAN, S. Aspecte securitare ale procesului de aderare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană. In: *Securitatea umană și socială în statul democratic*, 27 octombrie 2023, Chișinău. Chișinău: Tipografia "Print-Caro", 2023, p. 25-32.
8. THAKUR R. *From National to Human Security*. În: Asia-Pacific Security: The Economics-Politics Nexus. / Eds. St. Harris and A. Mack. Sydney: Allen & Unwin, 1997, p. 53-54.
9. SPRINCEAN, S. *Contribuții ale concepției securității umane la fortificarea spațiului european de securitate*. În: Materialele Conferinței științifico-practice internaționale „Spațiul european de securitate: provocări, oportunități, perspective de integrare". 11 octombrie 2019. Chișinău: Tipogr. "Print Caro", 2019, p. 9-20.
10. URSUL, A.D., URSUL, T.A., ŢÎRDEA, T.N. *Главное управление переходом к устойчивому развитию: социально-политический ракурс*. În: Moldoscopie (Probleme de analiză politică). Revistă ştiinţifică trimestrială. Chișinău: USM, nr. 1 (LVI), 2012, p. 183-201.
11. SPRINCEAN, S. Dezvoltarea umană și siguranța persoanei în contextul preocupărilor pentru securitatea umană. In: *Studii şi cercetări juridice*, Ed. 7-8. Chișinău: CEP USM, 2024, Partea 7-8, p. 231-239.
12. SPRINCEAN, S. Provocări contemporane la adresa securității umane și siguranței persoanei. In: *Statul, securitatea şi drepturile omului în era digitală*, 1 decembrie 2023. Chișinău: CEP USM, 2023, Volum 1, p. 202-209.
13. BADESCU, C. *Humanitarian Intervention and the Responsibility to Protect: Security and Human Rights*. London: Routledge, 2010. 212 p.
14. SPRINCEAN, S. Perspective de ajustare a principiilor securității umane în condițiile unui nou context geopolitic. In: *Perspectivele și Problemele Integrării în Spațiul Eu-*

ropean al Cercetării și Educației, Ed. Volumul X, 7 iunie 2023. Cahul: Tipografia „CentroGrafic" SRL, 2023, Vol.10, Partea I, pp. 40-44.
15. SPRINCEAN S. *Politici de asigurare a securității umane în condiții pandemice*. În: Top 10 probleme politice a societăţii în contextul pandemiei de coronavirus de tip nou. / red. şt. V. Juc. Chișinău: Institutul de Cercetări Juridice, Politice şi Sociologice (F.E.-P. "Tipografia Centrală"). Subcap. 2.5. 2022, p. 179-218.
16. SPRINCEAN, S. Siguranța persoanei în contextul sistemului de asigurare a securității umane. In: *Parteneriatul Estic: spre o comunitate a democrației și prosperității*, Ed. 16, 31 martie - 1 aprilie 2023. Chișinău: "Print-Caro" SRL, 2023, 1, p. 98-105.
17. SUHRKE, A. *Human Security and the Interests of States.* In: Security Dialogue, vol. 30, no. 3, 1999, p. 265-276.
18. SPRINCEAN S. *Unele stringențe și imperative în studiile contemporane de securitate*. În: Dezvoltarea cadrului juridic al Republicii Moldova în contextul necesităţilor de securitate şi asigurare a parcursului european. / Republica Moldova în contextul provocărilor interne şi externe la adresa securităţii naţionale (Partea a III-a). / Red. şt. Natalia Albu. Chișinău: Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice (ÎS FEP "Tipografia Centrală"). 2019. Cap. 1, p. 5-20.
19. BATTERSBY, P., SIRACUSA, J. M. *Globalization and Human Security.* New York: Rowman & Littlefield Publishers. 2009. 252 p.
20. SPRINCEAN, S.; MITROFANOV, Gh. *Impactul asigurării securității globale asupra modernizării sociopolitice a Republicii Moldova.* În: MOLDOSCOPIE. Anul 25 (2021), nr. 1 (92), p. 54-59.